

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ макъ

Голос
адыга

1923-рэ ильсум
пътхапам
кынчельжанагыу кындыкын

№ 28 (21757)

2019-рэ ильэс

ШЭМБЭТ

МЭЗАЕМ и 16

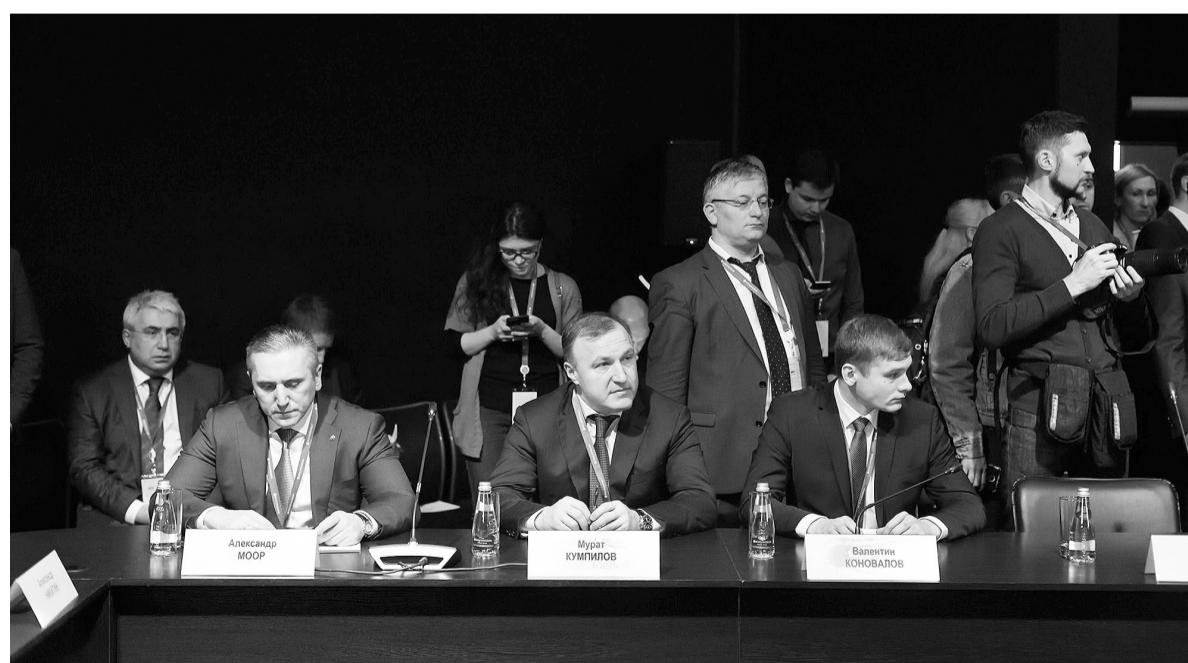
ОСЭ ГЭНЭФАГЬЭ ИЭП
къыхэтутыгъэхэр ыкли
нэмэгдэхэр
тисайт ижүүгөтөштхэй
WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат зипэштэгъэ лыкло купэу Адыгейим икыгъэр Урысые инвестиционнэ форумэу Шъачэ щыкорэм хэлэжьагь. Йофыгъо шъхьаэу ар зыфэгъэхыгъэм зэрдажьэхэр – «Национальные проекты: от стратегии к действию». Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхъаматэу Дмитрий Медведевым зэрищэгъэ пленарнэ зэхэсигъом ары анахъэу зыщитетгүүгъягъэхэр.

Шогъэшхо къэзытырэ зэлүүкүгъух

«Неп мэхъэнэ гъэнэфагъэ зиэ чэзыукъем тынэсигъ. Зигугуу тшырэр уахтэм къыгъэуцурэ зэхъокыныгъэхэм язакъоп, зэхэубытэгъэ унэшьо игъэкъотыгъэхэу щынэгъэм ильэнэкъо пстэуми зэхъокыныгъэшүхэр афэшыгъэнхэр къылдээзильтэхэрэр ары. Лъэпкъ проектхэр хэгъэгум зэрэпсаоу ишынэгъэ зы-

фэдэр къызынэфээрэ лъэнэкъоу щитых. Занкъеу къэсон, джырэ Урысыем итарихъ аш фэдэу игъэкъотыгъэу, лъэнэкъуабэ къызынэдэлтигъэ ѹфыгъо щырекъокъигъэл пломи хъущт», — къыуагъ Дмитрий Медведевым.

Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхъаматэ къызэрэхъэштэгъэмкъе, мы ильсих

благъэм хэгъэгум хэхъоныгъэ ўшынэмкъе гухэльэу агъэнэфагъэхэр зэкэ лъэпкъ проектхэм япхыгъэх. Анахъеу Дмитрий Медведевым къыхигъэштэгъэр мэхъанэшхо зиэ социальна проектхэр чынгэхэм ашынхыраашихэ зыхъукъе шъольтырхэм шъэдэгэйхъин зэрхъырэр ары. Шъольтырхэм япшъэрыльгъэнэфагъэхэм язашохын фы-

тегъэпсихъэгъэнэу лъэпкъ проектхэр зэрэштхэр къыхигъэштэгъ Урысые Федерацием и Премьер-министэрэ.

Адыгэ Республикэм лъэпкъ проектхэм ялъэнкъохэр амал зэрийкэ нахыбэу къыдилтагъях. Ахэм ахэлжъэнхэм паэ регион проект 47-рэ зэхагъэу цуагъ ыкли аухэсигъ.

«Мы ильэсир бэ къэзыгъэнэфэштэу хъушт. Тиреспубликэ, Урысыем инэмэгдэхээ шольтырхэм афэдэу, мэхъанэшхо зиэ проектхэм япхырышиэн дэлжээ. Ильэсихим къыкюцитикъэралыгъо ихэхъоныгъэкэ чыжъеу лыкъолтэн фае. Цыифхэм яшылакъ нахышу шыгъэныр ары зэктэми ткүачэзэтхэйлэн фае. Тхылъялтээ къэтэгъэльтэгъокъ хүщтэп, республикэм щылсэурэ цыифхэм ежь-ежырэу анэктээлэгъун фае нахышуум ылъэнкъох эзэхъокыныгъэхэу ахэм яшылакъ фэхъухэрэр. Ахэр ары анахъ осэ шъхьаэ тиофишэн къыфэзшыншхэр», — къыуагъ Дмитрий Медведев и Лышъхъе.

Къумпыл Мурат джащ фэдэу къыхигъэштэгъ Урысые инвестиционнэ форумым зэрэхэлжъэхэрэми ашкэ ишлэгъэшхо къызэрэхъэрэ. Ильэс къэс

форумым нахъ зеушъомбгъу, ѹфыгъуакъеэхэр къыщаэтих. Хэгъэгум ѹфыгъуакъеэхэр нахыбэу гъэфедэгъэнхэмкъе форумым мэхъанэшхо илэу щыт.

«Тилыкло куп форумым ѹфыгъуакъеэхэр къыщаэтих. Лъэпкъ проектхэм япхырышикъ ѹфыгъуакъеэхэр татегушилгээ, ахэм зэшохыкъеу афэхъуштимкъэ хэхъялбэрэхэм тызэдяусагъ. Нэмэгдэхээ шольтырхэм яофишэнэштэе зыщыдгъэгъозагъ, джащ фэдэу инвестиционнэ зээгэвээгэхэу зэдэштыгъэхэм шулагъэ къатыннын тыщэгүүгъы», — къыуагъ Къумпыл Мурат.

Адыгэ и Лышъхъэ къызэрэхъэштэгъэмкъе, инвестициихэр нахыбэу гъэфедэгъэнхэмкъе зишуагъе къэкиштэхэм ашыц индустримальнэ паркхэм язэхэшэн. Бизнесым епхыгъэ гухэль зэфэшхъафхэр пхырышгъэнхэмкъе ахэр амалшоу щитых. Проектхэм язэшохын экономикэм хэхъоныгъэу ўшынэштэгъэрэ, ѹфыгъуакъеэхэр ыкли нэмэгдэхээ къызэрэхъэрэхэм Къумпыл Мурат ицыхъе тель.

Адыгейим федэ

Адыгейм илIыкЮ куп Шъачэ ѹыкЮгъэ инвестиционнэ форумым мэзаем и 14 — 15-м игъэкЮтыгъэу Юф щишиагъ. Республикэм ифедэ къызыыхэкЮишт зэйукIэгъухэу ынэкIэ зээгъыныгъэхэр зэрэздаашIыгъагъэхэм зыщарыгушыIагъэхэм адакЮу охътэ благъэм пхыраащищхэми акIэтхагъэх.

ахэр тегүүшүйгээх. Мыш фэгьехыгээ зээгээгүүнгээ АР-м иминистрэхэм я Кабинетрэ мы хъызмэтшаплэмрэ формуруу 2018-рэ ильясым Шъячэ щыкыгаа гэм шынэлжүүлэхгээгээх.

Зэрэхъульгайын эмкіэ, тывъялтэй эмкіэ, тофын зышлэхтэй элекстростанцие хөү МВт 8,9-рэй куялуулж, зиэштэхэр Мыецкууапэрэ Шэуджэнэ районын эмкіэ ашагь эссыгчилж. Инвесторын кызызэрийгээ эмкіэ, аш фэдээ элекстростанцие «Адыгейская» зыфалорэм ишынхэн эпхыгъэ пешшорыгъэш юфшлэнхэр маклох. Ашкын инженер юфшлэнхэмкіэ къэралтын го экспертизэм изэфхыхыссыжхэр къаалуклагъэх. Аш даклоу аш фэдээ элекстростанцие «Шовгеновская» зыцээр зыдэштийшт чынпэри альхэхьзарыры. Объект хэм яшын 2019-рэ ильэсийм ижъонигьтэй эмкіэ-мэккуугоду мазэхэм рагъэжьэнэураххыгъэ.

щашыщтыр», — къыхигъэшыгъ Адыгеим и Лышхъэ.

Профессорэү Кирилл Козловым къызэриуягъэмкээ, мы лъэхъаным проектым ишын ыклем фекло. Ащ игъэхъазырын сомэ миллиони 100-м ехъу хэхъагь. «Гъогу картэм» къызэрдиллытэу отделениякэем пае кабинетхэр агъэхъазырыгъэх, медицинэ оборудованием, ахэм ашыц аngiографэу гу-льянтфэ узхэм язээгъэним анах иышыклагъэм, игъэуцун аухы. Урысъем иклиникэхэм специалистхэр ашагъэхъазырыгъэх.

Адыгэ Республикаем и Лысьвхээ къынзэрэхигъэштыгъэмкэ, мы проектыр гъэцкэлгээ зыхыуки, гу-льянтфэ уз зијэу Адыгэхъале, Теуцожь ыкын Тэхъутэмькъое районхэм ащыпсэухэрэм йэпъиэгъу афэхъугъэним епхыгъе йофыгъор зэшлохыгъе хүүщт. Мы лъэхъаным аш фэдэ йэпъиэгъу республикэмкэ къызычаралын альэкъирэр шъольыр гупчэр ары. Ау районхэм ащыщхэр аш зэрэпчэхъижъехэм къыхэкъыкэ, гу-льянтфэ узхэм япхыгъяэ сыхъатым къыкъоц! сымэджэцым нэгъэсыгъэн фаехэр «терепевтическэ шъхьаныгъупч» зыфаюрэм къыхиубытэнхэу хүүрэп. Лъым икъеклокын епхыгъе узхэм къаяхкээу дунаим ехжыхыхэрэм япчьягъэ къышыпъакъэлгэнимкэ аш мажханашко ил

Адыгейм и Лышъхэу Къумпъыл Мурат «Ростелекомым» ипрезидентэу Михаил Осеевскэм, ивице-президентэу, «Ростелекомым» икъутамэу «Юг» зыфилорэм ипащэу Денис Лысовым, мы къутамэм ипащэ иупчлэжъэгъо Олег Хабаровым залгушынчыу шалыришагъ.

Күмпіл Мурат кызыэрхінъещыгъем-кіе, фәло-фашіләхәр информатизацияе шығъенхәм, шықіләхәр гъэфедэгъенхәм, пәрый технологиесәр зыщатъепсесользәрэ лъэнүкохәм хәхъоныгъе ягъешшыгъеным непә мәхъанешко араты. Мышкіе шіләгъян фәаҳәм ашыц цифре шықіләм тет къетынхәр тыдәкі ашылтыгъе зысыгъенхәр, зәпхыныгъем ифәло-фашіләхәр цыиф-хәм нахышшыу афегъәцәкіләгъенхәр, гурыт еджапіләхәмрә медицинә учрежде-ниехәмрә Интернет псынкіләм иамалхәр къызфагъәфедәнхәр, электрон шықіләкіе къэралыгъо фәло-фашіләхәр цыифхәм афегъәцәкіләгъенхәр.

«Тә тызылылыр Адыгеим кызыэрли-убытыра чыңыла пастуми Интернет зә-

убытыре чыпташ пистуми Интернет зэпхыныгъе цыхъашэлгъу ашырьяланыр ары. Шуагъе къытэу тызэдэлэжъын пae ekololikэ гъэнэфагъэхэр тызэгъусау къыхэтыхын фae», — хигъеунэфыкыгъ Къумпъыл Мурат.

Шыгу къетгээкъижбы Адыгейм икъоджэ 37-мэ цифрэ шыыклем тетэү къэтыхнхэр алэклэгъэхэгъэнхэм тегъэпсихъэгъэ проектыр зэрэлхыращырэр. «Ростелекомым» Кызыэртигъэмкэ, 2018-рэ ильясым республикэм ипсэуплэ үудзывгээ 25-мэ оптоволоконн сетьхэр апхырышыгъэнхэм ялхыгъэ юфшэнхэр компаниен үүхыгъэх. 2019-рэ ильясым псэуплэ 12-мэ Интернет псынклер алтагээлэсийнэу разуухыг.

рахъухъ. Аш нэмийкіеу іэзэпі-профилактическэ учреждениехэм аш фэдэ Интернетыр къязфагъафедэнымкіе Ioшшіэнхэр лъагъеклотэцтых. Аш телемедицинэм хэхьоньгэе ригъашыншт.

Лъэнкъю зэфшъяафхэмкъе проект-хэм япхырышын, гурит еджаплэхэм якъебартыгъээс-тхыльеджэпли гупчэхэм хэхъоныгъе ягъешыгъэним, «Къэлэ щынэгъонч» зыфиорэ системэм хэхъэрэ комплексым, энергием икэуягоен тегъэ-псыхъэгъе проектхэм язэгъэушъомбгүн джаш фэдэв атегушылагъэх.

ІофшІэгъу зэлукІэгъухэр

Адыгэ Республикаем и Лышъхъэу Къум-
пъыл Мурат зэlyukэгъу адырилагъ Ита-
льянскэ Республикаем и Генеральэ
консулэу Къыблэ федеральэ шъольырым
щылэ Пьерпаоло Лодиджианирэ Италием
и Посольствэ исатыу-экономикэ къутамэу
Москва щылэм испашэу Франческ Санто-
рорэ. Аш рагъблэгъягъэх Урысые Фе-
дерацием и Президент иполномочнэ
плыkлоу Къыблэ федеральэ шъольырым
щылэм игуадзэу Владимир Гурба, Астра-
хань хэкум игубернатор ипшъэрлыхэр
зыгъэцэкээрэ Сергей Морозовыр, Къэ-
бэртэе-Бэлъкъар Республикаем и Лышъ-
хъэ ипшъэрлыхэр піэлъэ гъэнэфагъэкэ
зыгъэцэклара Kloklo Казбек.

Тапэккы Италиемрэ Адыгеимрэ азы-
фагу иль сатыу-экономике ыккы блэгъэ-
ныгъэ зээфынтыккылхэр гъэптигъэнхэм
льэнныкуитуми яфедэ зэрэхэльтыр къа-
лыагъ

«Адыгейимрэ Италиемрэ бэшлагъэ зэдэлжээнэйгэ азыфагу зилтыр. Мэкүү-мэшчим ылъэныкъоклэ шуягъэ хэлтээр проектхэр зэдэтэгъэцаклэх. Сатышыннымкэ Италиер республикэм игүүсэшүү шъхьаалхам ашыщ. Ильэсэү икыигъэм мэлыльфэгъум Италием къыкыгъэгъэ предприниматель куп Адыгейим щедгьэблэгъэгъяагь. Ахэм япэщаагъэр Итальянскэ Республикаам и Посолз Урысын эм щылэр ары. Анах гугъялэ къээзытырэ лъэнэыкъохэр ашыгъум дгъэнэфэгъагъэх. Непэрэ зээлүүкэгъур экономикик ыкыи социальнэ-культурнэ зэфыщытыклэхэм

яхэхъоныгъэкіе амалышүхэм ащищэу плъйтэн плъэкыщ», — кыкыгъэтхыгъ Адыгэ Республикаем и Лышхъэ.

Хэгъэтгүйтумэ япащэхэм зэшүахырэ

язэфыищтык! Эхэр нахъ гъэпыйтэгъэнхэм фытегъэпсыхъягъэу щытхэм къапкырыкызэ Пъерпаоло Лодиджиани къыгъэшьыпкъэжьыгъ язэдэлэжъэныгъэ гүрьзилашынхэр къызыэртихъэр.

«Проектэу тызығежъағзэхэр нахышылү зэрэхүүтхэм, нахь дэгьоу зэрэпхырытшытхэм тыналэ атедгъэтышт. Бжыныфылм икъэгъэкынкэе проектыр гъэхъагъэ хэльэу гъэцэклагъэ мэхүү, сатыу тамыгъэу аш илэштир «Адыгэ бжыныф». Ильэсэу икъыгъэм Теуцожь районым салат лъялпкэеу «радиккю» къыщыгъэкыгъэнимкэ зы проект джыри ублагъэ хъугъэ. Урысыем ибэдээршынПэхэм, нэмэйк сатуушынПэхэм «Адыгейский радиккю» тетхагъэу ар къатехъашт. Цыфхэр аш къыкIэупчIэх, ящыклагъ, арышь, кыдэдгъэкырэр нахыбыэ зэрэтиштым ыуж титышт», — къыIуагъ Пьерзаго Додикхизни.

Лъзынкъуитлори иклэхүхэм зытегушылагъэр непэклэ анах зигъю лофыгъю къэуцугъэхэм аышхэу мэкүумэш продукциер кыдэгъэлжжыгъэнэр, медицинэ оборудованиер алэклэгъэхъэгъэнэр, архитектурнэ проект гъэнэфагъэхэр зэхэгъэчилгъэнхэр арх

Джащ фэдэу Адыгэ Республикаш и
Лысьхъэу Къумпъыл Мурат йоштэгъу
зэлүкгэту адьрилагъ компаниюе «Хевел»
зыфиорэм илъыкъохэм: генеральнэ пашэу
Игорь Шахрай, ащ игуадзэхэу Евгения
Боресковам, Антон Усачевым, ООО-у
«Возобновляемые источники энергии»
зыфиорэм игенеральнэ пашэу Кубэшыч
Анзор. Тыгъэкэ ѹоф зыштэшт электро-

Шэныгъэлэжьэу ЩэшІэ Казбек Хыисэ ыкъор кызыыхъугъэр ильэс 80 мэхъу

Ильэхъан

Зэльаш!эрэ ш!энэгъэлэжышхоу, к!элэе гъаджэмэ як!элэе гъаджэжьэу, литературоведэу ык!и критикэу, тхаклоу, усаклоу, драматургэу Щэш!э Казбек иухьтэ ицыфыклагь, гупшысэкло иныгь. Щы!агъэмэ, мы мафэхэм кызыыхъугъэр ильэс 80 хъущтыгъэ.

Цыфышум идунай зихъожбыгъэр жъоныгъок! мазэм ильэсигээ 4 мэхъу, ау зышхъамысыжъэу, лъэпкыым шур фэзлылэжыгъэр, ныбжырызэу игушхъэ-гупшигээ лэжыгъек! къытхэтыщ.

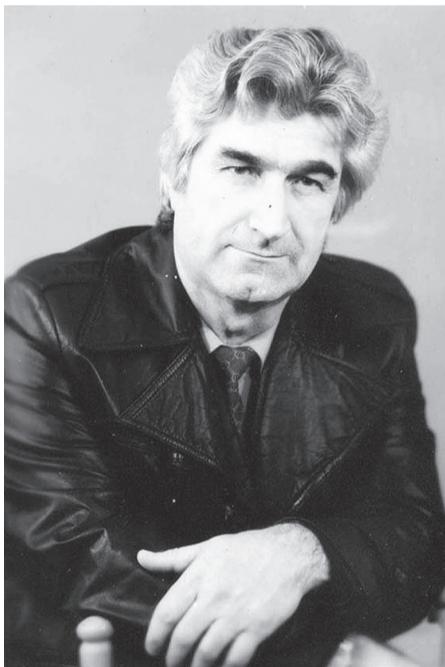
Шәшә Казбек иуахтә иң-
фышуағы, шәнсиге ләжығъәү
зәуиғъәкәгъәр кырығъәшіләгъәм
ельтиғъәмә, бәкә нахыбы. ыңғ
көпіл оқындыемә, лым иакыыл
зынэсыйтығъәр, игупшиң икууа-
ғъә Адыгеим имызакъоу, ты-
дэрә чыңпіләу лъәпкъ шәнсигъәм
удас зыщыратыре пәпчъ ашы-
зельашә. Пшъерыль инәу ила-
ғъәр — шәнсигъә лъәгап!әм
екүгъәнныр, шәнсигъә нәфыпсым-
кілә нәмыйк!хәр уләшшигъәнхәр
— щытху хәльәу зәшүихыгъ.
Ыгүи, ыгpsi зыфәгъәззегъә нау-
кәм, зәрәштоиғуағъәу, хигъе-
хуағъ, зыкыриғъәзтегъ, лъәпкъ
литературәм готәу хәльәгу ыкыл
дунәе литературәм игупшиң сәл-
ләжығъәкілә анэсигъ, игъашә
щыщәу ильес 50 Казбек науқәм
хильхуағъ, ишүшшигъә гүнэнчъ.

Казбек ишыңғызға ықи
итворческә йыгу ағеғъэхьыгъеу
тхыгъе макләп шылар. Ахэр зекі
инибджеу шәнсығъеләжхеу,
чыжырлыптыхеу Күнүңжы Мыш-
хамәт, Лъепціерышә Хъалидә,
Пәнешшү Сәфәр, Пәнешшү Уцу-
жыкъо, Мамый Русльян, Бә-
чыжъ Лейлә, Хъокло Фатимә,
Цуамыкъо Тыркубый, Цуекъо
Нәфсәт, нәмымыкхәм ятхылхәм,
ятхыгъәхәм ащагъеунәфыгъ.
Арәу щытми, Щәшіе Казбек
кызыыхұгузъе мафәм ехүліәу
ильтепкъ, хәгъзегүм, ңығфхәм шлоу
афиләжыгъем кіәкіеу игугүү
къэтшы тшлонигъу.

Казбек аш дәжүйм къеҳу-
гъекіл къодыяғъеми, адигәхэр
зәкіодыл! Езгъәхә хъугъә-шә-
гъәхәм наужым берә итхығә-
хәм ягуғу къыщишыгъ. А
пстәумә ялтытығъәу Казбек
исабынгъо ильәхъан гъабләм,
зәошхом, егъезыгъе юфығо-
хәм зэтырагъезыгъе цыиф-
хәри зәрәгупсәфынчыгъәхәр,
адигә хъульфыгъабә мыхәм
зәрахәкіодагъәр, шъузабәхәм
япчыагъә зәрәбагъәр, екъ
ятешхәр заом зәрәщығәх-
гъәхәр, ятәу аш къелыжы-
гъәри зәо улагъәхәм 1949-рә
ильәсым зәрахыжыгъәр
къылотаг. Адигә бзыльғы-
гъәм ишәлгъә зәрәинир,
ипығъә-гукігъу зәрәльтагер,
ны шүльәгүм пәпшын зә-
рәщымыләр Казбек янәу Даҳә
иображенкі ыгу ныбжырызу
къинағ. Янә ихын-хылытә
фигъәпсынкі шлоиғыу иса-
бынгъо-кіләццықуғын цыиф-
ымышыләу берә хәкіныпә-
яусал ықыл къыгурлыуат едж-
ықыл гъесагъе хъун зәрәб-
Джашитим, шиғанитар, са-

Джащыгъум щыңынгъэр зэхийлийн, хэткли ар нахь гүпсээ фынгээлэлтэй-рэхь зат шыгъяа эжье ыключчи хильхъацт.

Еджэнүүмкээ сэнауущыгъэр кла-
лэм Тхъэм къыхильхъагъэу къын-
чилэки, а лъагьом дахэу тэхьагъ.
1964-рэ ильээсүм Адыгэ къэралыгъю къэлээгъэджэ институтын
филологиумкээ ифакультет дэгүү
дэдэу къыухыгъ. Къэзэныкъое
гурьт еджаплэм къэлээгъаджэу,
завучэу юф щишлагъ. Етланэ
иеджэн пидзэжын, Москва дэт
къэлээгъэджэ институтын иаспира-
рантурэ къыухыгъ. 1969-рэ ильээ-

сым филологияе шлэнэгъэхэмкээ
кандидат, 1979-рэ ильэсүм
доктор хүгүүэ.

1969-рэ ильэсүүм кыншгээж хэвээр хүйцээ. 1969-рэ ильэсүүм кыншгээж хэвээр хүйцээ. Адыгэ кыншалыгьбо кыншгээж хэвээр хүйцээ. Илээгээджэ институтын кыншгээж хэвээр хүйцээ. Шхъялаа, доцентэй, урсын ыкылт ыкылт хэвээр хүйцээ. 1982-рэ ильэсүүм кыншгээж хэвээр хүйцээ. 2012-рэ ильэсүүм нээс Адыгэ кыншалыгьбо университетын урсын литературуүмкээ икафедрэ ипэшагь. Мыекъюпэ кыншалыгьбо технологическэ университеттэй мын ыншатээр ильэс зэкіэлъяклохэм щигъэцкялагь. Егъэджэн-гъэсэнгъэм хотэуухэд, республикам ямызакью,

Урысъем ичыпэ зэфэшхъяф-
хэм къарыкыгъэхэу еджэ-
пэшхом щеджэхэрээр наукэм
хэшэгъэнхэмкэ Шашэм юфы-
шхо ешээ, ахэм ялшхъэтетэу
литературэм итемэ хыльзэ-
гъэшлэгъонхэм якызызэуухын
зэдьизэшүахы. Шэнгэшхо-
зилэ Шэшэ Казбек ныбжык-
кэ чанхэу, гупшысэкэ амал
инхэр зылкэлтэхэр къыхигъэ-
щыгъэх ыки кыгъэнэфагъэх,
литературэмкэ хэгъэгум
ишэнгъэх хъасэ ыгъэбаигь.

Творчествээр ыкЛи хэхъоныгъэр

Шәшіл Қазбек ытыхыләр 1961-рә ильесым къышыублагъэу къыхиутыгъэх. Литературнә-критическә ыкіл литературоведческә Іошшагъәхәр хәку, гупчә ыкіл шыолтырыл жүрнәлхәм къадәхъялъэх. Ахәр зәхәубыттағъәхәу ыздәт тхылъәр ыкіл монографиехәр адигабзеки, урысыбыззеки къыдигъәсигъэх. Адигабзеки къыхиутылъәх «Уахътэм иджемакъ» «Псөүпіт гүшшіләхәр», «Шыныпкъәм түгогхәр» зыфилохәрәр. Шәнисе Іошшагъәхәр урысыбыззеки къыдигъәсигъэх: «Художественный конфликт и эволюция жанров адыгских литературах», «Ступени», «Живое слово», нәмыкхәри.

ащышхэр гупчэ журналхэү «Наш современник», «Новый мир», «Дон» зыфиохэрэм, гъэзтэү «Литературная Россия» ыкыи шъольыр, республикэ гъэзтэхэм къащыхиутыгъэх. Ахэм язакъоп фэукочыгъэр, ыгуи, ыпси зыхильхъэгъэ художественнэ тхыгъэхэр къылэккэлэгъэх. Ахэм ащышых лирическэ повестэү «Ос фаб», усэхэр, повестьхэр дэтэү «Бжыхъэ чэц гумэклхэр» зыфиохэрэр. Драматургиемки Йоф ышлагъ, «Шъозэбэн» зыцэ пьесэу ытхыгъэр Адыгэ къэралыгъо драмтеатрэм щагъэуцугъ. В. Шекспир идрамэхэү «Отелло» ыкыи «Король Лир» зыфиохеү Казбек адыгабзэклэ зэридзэкынгъэхэр ильэс 35-кіз узэклэлэбэжьмэ Адыгэ театрэм къышагъэллэгъуягъэх.

2014-рэе ильээсүм, К. Щашлэм имэфэкүү дахь, ыныбжье ильэс 75-рэ зэрэхүүгээм ехүуллээ, ихэшүүлэхийн тухыгээхэр тхыльиц ушьзагчай зэхэтэүү кындыкыгээх, иусэхэр зыдэт поэтическэ сборникэу «Чыласэр гъашлээ» зыфиорэр 2015-рэе ильээсүм къыхаутыг.

Шәштә Казбек Йоғышләкло емыз-
зәштәжүәү, шләнгыгәр етүлүпшы-
гъэу зыуцәүштүгъэ гъэсагъ.
Иакыл зэтеткә хъаләләу, зафәу
бә зынәссытгъээр, романыкілеу
«Шылә маз» ытыхыгъ, ау къыди-
гъэккыныеу иғто фифагъәп. Зәчый
ин зыхәлтигъэ Казбек игупшысә
псыхъягъәхәр псынәккәчымъ фә-
дәхүе зәпымыю къаклощтыгъәх,
иунағо рәхъати, гупсәфыгъуи,
насылы илтүгъ.

насыпты итбыл.

Шаштэр ыгүкіл къэбзагъ, лъэп-
къымкіли, цыф къызэрекълохәмкі
халалетыгъ, гукігъуғы, ишүшләгъе
гъунэнчтагъ. Шу зыштэрэм шу
фыщылы хабзети, зэльшаштэрэ
шіэнныгъеләжышхом, тхаклом,
литературovedим, критик ці-
рылом, цыфышум ифэшьюш
щытхуыці лъаптәхэр къырапе-
сыгъяэк. Казбек АР-м шіэнныгъе-
хәмкіә изаслуженнә юфышшху,
АР-м и Къэралтыгъо премие
шіэнныгъэм ылъянныкъоқіә илау-
реат, Дунәе Адыгэ Академиим
иакадемикыгъ, аш инаучнә гуп-
чэу Адыгейим щыләм итхаметагъ.
Адыгейим ишіэнныгъеләжхәм я
Союз ипещагъ, естественне шіэн-
ныгъехәмкіә Урысые академиим
иакадемикыгъ. Медалзу «Адыгей-
им и Щытхуузех» зыфилорэр
кынфагъ зыштшад.

К. Щашіэр УФ-м итхаклохэм я Союз 1982-рэ ильэсүм кыышы-ублагьэу хэтывг. Казбек ильэпкь, ихэгъэгу алаемэ, зэблэжыщтыгэп, шүр ыгъеунэфэу, ыгъебагьоу щылагь. Гээшлэ дахэр хэткли щысэ ин. Казбек ильэуж тирэплээ, тыкырэпллы, тегъегу-пшысэ, щылэнэгъэм цыхэ ин фытигъешлэу кытхэтышт ыкли игуушхьеэк!энкэ кытешлэшт.

ИкъэхъукI, иеджакI

Шэнныгъэлэжьэу Щэші Казбек Хыисэ ыкъор къызыыхъугъэр ильэс 80 мэхъу

ицЫиФыкагъ

Иофшэгъухэм, иныбджэгъухэм къырауалэхэрэр

Шъхъекіефенігъэ-льйтэнігъэр щытхъуме анах лъапл ыкъи зэгэгъотыгъошоп. Ош фэдэ цыфыбэр къыпфенікъонир, къыпщигугынхэр къелжыгъошоп. Ау ежэ фэдэ цыфыр изышыкъеу, аш шлоу фишэштэр зигупшигъесм ар къидэхъу.

Щэші Казбек литеатурэр, адыгабэр, лъепкъ културэр — зэкіе щынныгъэр лъешеу зильаплэу, зикісагъех. Ар къе-югъе къодьеу щитэп, къигъашэгъе ильсэхэмкіе, имафэ пэпч-кіе къиушыхъатыгъ.

Шэнныгъэлэж иныр, тхаклор, гупшигъеко гъашэгъоныр псэкіе гъашэм зэрэхэтэр, зэрэзафэр, ишэнныгъи, иакъыл-амал дахи зэрэфэлэкіеу хэгъегум, ильсэпкъ ыкъи лэууххэм зерафийшоры-шагъэр, шыпкъэм хотэу зэрэпсэгъэр, иофшэгъуяхэм, иныбджэгъуяхэм ягущыгъ фабэхэу Казбек фэгъехыгъеу къаулагъахэм дэгъоу къипльягъэлэс.

Зыцэ къетощтхэу, зигупшигъекіхэр къихдгъещтхэр Темир Кавказым ишэнныгъэлэжых, шэнныгъэхэмкіе иофшэшох, ау, гухэкли, ахэтых ахэм непэ къитхэмтыгъхэр, ау ягущыгъ ыуасэ, мэхъанеу илэрзыки къыкличирэп.

РАН-м иакадемикэу Г. ГАМЗАТОВЫР:

— Апэдээ Казбекэр сэрыре тызызэукагъэр я 70-рэ ильэхэм, якіхуу ары. Тбилиси ар зыщыхъугъэр, Шота Руставели и Институт. Институтын идиректоруу, ыужым шэнныгъэхэмкіе Грузинскэ академиим бзэм-рэ литеатурэмрэкіе икутамэ иакадемик-секретарыгъеу Георгий Цицишили нэуасэ тызэфишыгъаг. Цыфышу гъашэгъонеу къычікыгъ, псынкіеу тызэгүрүуаг. Лъешэу ашкіе сифераз грузин тхаклоу ыкъи литеатурореведэу Щэші Казбек сифэзгъэнэосагъэм. Казбек зэчий дахэ, гультиг, цыфыгъэшо ыкъи гупшигъекіе гъашэгъон зыкікіель гъэсгъэшхуаг. Темир Кавказым икултурологхэм ыкъи литеатурореведхэм анах къахэшхэрэм ашыщэу сэлтигэе Щэші Казбек. Инаучи иофшагъэхэр куух, произведением къэбзэгъэ-льешыгъэ лъапсэу илэм лъеэсих, литеатурэ хуягъэ-шагъэм художественне шыкіе-хабзэхэр зерафийшоры-шагъэрэр икъукіе ашыгъеунэфыгъ, гупшигъесм ашыкъем, лъепкъ ыкъи шыольыр гуцыгъэм иискусствэ къыбутиныр ыкъи ыгъезунэшкүнүр фэуключы. Щэші Казбек ушэтэклошху, гуригъоз эн ыкъи ахэм афырикъуяхырэ шэнныгъэ зыгъотыгъаг, зыгъефедэр; гуцыгъэр ыкъи образыр псынкіеу егъеунэфых; хуре-шэрэмкіе гъэзагъеу шэнныгъе уасэ фешы; литеатурэм фырил фэшненгъэр, художественне ыкъи гу-

шъхъэлэжыгъэм икъеютаклоу, икъещаклом шъхъакіефенігъэ-шко дызэрхэх.

Щэші Казбек Темир Кавказым ишшэтэкіе анах цыф гъэсгъэшхо акулышохэм зерафынх, творческе гупшигъекіе гъашэгъон зэрэлэкіельтир иофшагъекіе къеушыхъаты. Тизэлукгъагу пэпчь иофшэгъакіхэм яхыгъ, искусство ишшэфхэм якъызэхуын ыкъи зэгъэшін зэкіе фэклюжы. Щэші Казбек купкъиши гупшигъесм ашыгъи зыльашэ.

Джаш фэд, тиофшэгъоу, ти-шээгъу-ныбджэгъоу Щэші Казбек Хыисэ ыкъор.

Шэнныгъэлэжьэу, литературореведэу БЭЧЫЖЬ Лейла:

— Шэнныгъэлэж-литературореведэу, профессорэу Щэші Казбек илитературэ гупшигъесм ашыгъи зыльашэ. Щэші Казбек илитературэ гупшигъесм ашыгъи зыльашэ.

рэ цыф лъепкъхэм ялитературореведение дэгүгъэ шапхъэр зиштагъэр мы уахтэр ары.

Адигэ литеатурорхэмкіе тарихлэжьэу ыкъи теоретикэу Щэші Казбек, шыпкъэм тетэу план хуумэ, гушхъе лъэгаплэм зэрэфакторэр гутиныгъэшхо хэлэйу лъепкъ литеатурореведениер ыкъи критикэр зэрилэжхэрэмкіе, ахэм лъапсэ ягъэгъотыгъэшынкіе иофшоху ышэ-рэмкіе къеушыхъаты.

К. Щашэм ифундаментальнэ иофшагъэу «Художественный конфликт и эволюция жанров в адыгских литературах» (Тбилиси, 1978), адирэ уасэ зиэ иофшагъэхэм зыкіе афэдэу, тхыгъэ литеатурэ ныбжыкіхэм зыкъягъэнэфенімкіе лъапсэ хуягъэ. К. Щашэм иофшагъэхэм адигэ шэнныгъэлэжхэм лъэбэ-къуяхэр ашынхэмкіе, гупшигъесм ашыгъи зыкъи палорэ литеатуроревед. Иапэрэ рецензиихэмкіе ыкъи статьяхэмкіе лъепкъ литеатурорхэм яшшэтило ииэу зыкъигъэлэгъуаг.

Щэші Казбек, уеджэндже-шынэу Ѣмытэу, темир-кавказ литеатурореведениемкіе анах

кіе-амалхэр ашызэхэфыгъэх. Щэші Казбек джырэ литеатурэ практикэми илахьышхо хэхьагь. Псэ зыптыт гуцыгъэм ыкъуачэ ильэшыгъэ критикэу Щашэм сидигъуи иклоу зэрэкингъэтхырээм ухэтии гу зыльшигъуягъатэ. Исенэхьат хэшьыкъишхо зэрэфыриэр, игуцыгъэ зыфгъэзгъэзгъэр ышэу, шэнныгъэ дэгъу зыгъотыгъэ Щашэр ыкъи а зэкіми ялтыгъагу, ар адигэ литеатурорхэм ялзэгэлэпэ хуягъэ-шагъэрэ пльытэнэр зифшыуаш, адигэ литеатурорхэм язэгъэшіэнкіе теоретик-методологическе лъапсэр зээгъэлэгъуэ шэнныгъэлэж.

Хэгъэгум ыкъи Кавказым щыпсэуре лъепкъхэм ялитературэ ыкъи яхудожественне культуры кіеугоягъэнэмкіе иофшоху зылэжыгъэ Щэші Казбек. Адигэхэр шу умлыгъэтуу, ахэм уафэмыгумкіе, іэкыб къэрэл чыжъе Америкэм нэс уклонышх, хымэ чыгум хэхэсэу исыгъэ клубы. Щэші Казбек итворчествэ хэхжым къевшэжынрэ пфызэшшо-кыштэп, мы лъэбэкъури шэнныгъэлэж-уаштаклоу Щэші Казбек шыпкъэгъэ-цыфыгъэхээ хэлъым, литеатурэр зэрэштигэе игуушысэ зэпымычэу, ишэнныгъэу зэрэхъугъэм ишис.

Тхаклоу МЭШБЭШІ Исхъакъ:

— Лэшэгъуныкью фэдизым Щэші Казбекэр сэрэ тызэнб-дэгэгъут, а уахтэм лър дэгъоу зыфэдэр сиагъэ. Пытагъэ хэлэйу къэсон слъэкъишт: адигэ лъэпкъим къыхэкыгъэ анах цыф гъэсгъэшхо, гупшигъекіо инхэм ашыгъи, Темир Кавказымкіе анах зыкъи палорэ литеатуроревед. Иапэрэ рецензиихэмкіе ыкъи статьяхэмкіе лъепкъ литеатурорхэм яшшэтило ииэу зыкъигъэлэгъуаг.

Щэші Казбек, уеджэндже-шынэу Ѣмытэу, темир-кавказ литеатурореведениемкіе анах

зэльашэрэ гупшигъаклы. Ишэнныгъэ статьяхэм, монографи-хэм якугъэ, лъэшыгъэ зэхэошлэ, гүнэгъу республикэхэм ыкъи Кавказым арьс лъепкъхэм яли-тераторхэм зэлхынгъэ дэгъурэ шъхъакіефенігъэрэ адрилгагь, ишошл кіэдэлүкхэу, игуушысэ псыхагъакіе лъепкъ литературахыгъиэхэм шэнныгъэ лъапсэ афэшыгъэнэмкіе пэртитыгъэр зыфагъэшшошгъэ гэсагь.

Щэші Казбек литеатурнэ критикэм ежэ ильэгъо гъэнэфа-гъе Ѣыхырицыгъ. Иофшэгъэшхо ил, литеатурэм игъашэ зэрэштигэе фэгъэзэгъагь. Лите-ратурнэ творчествэм хэшьыкъи-шхо фырилгагь: поэзиер, прозэр, драматургиер зэфэдэу къууп-кіэпкыгъэх. Сэ сипроизведенниехэмкіе тхылъыбэ ытхыгъи-ишихъэгъусэу Щэші-Ергүкъу Щамсэт игъусэу, лъешэу сиғэ-раз, цыф дэгъу хъалэлэу, ныб-дэгъу зафэу сиагъэ.

Литературореведэу, критикэу ЛЪЭПЦІЭРЫШ Халид:

— Щэші Казбек литеатурэр гъэшэгъонэу, эмоциональнэу ельэгъу, ныр исабый нэпльэгъу фабэкіе зэрэлпльэрэм фэдэу епплы. Литеатурэр тхылъыпэм төтхэгъэ усэ, рассказ, роман къодыгэп, псэ зыхэмийл, бзэ зыуумыл тхыгъэп — литеатурэр ежыркэ псэ зыптыт гуцыгъэх, псэ зиэ организм. Жыы къышцэу, дунаим игуушыагъохэр, игулае-хэр зыхээшэхэу, Ѣынэнгъэхэу хъяау зыщижъотырэ шъольыр. Нэмийкіеу къэпон хуумэ, лите-ратурэр — шыпкъэм ишишы-къэх фэблэрэ Ѣынэнгъэр ары.

Щэші Казбек илитературнэ ыкъи литеатурореведческе-крити-ческе иофшагъэхэм, ицыфыгъэ яхылгагъэу псэлэгэ зэфэшхъяф-хэр, ахэдэзин ахэмийтэу, къауаль-гэх Ѣ. Хъутым, С. Пэнэшум, М. Къунујым, Къ. Пэрэнкъом, Е. Шибинская, Н. Цуекъом, Т. Степановам, мыхэм анэмийк-хэм. Ахэм Щэші Казбек игъаш-шэ шэнныгъэ лэжыгъэхэм зэрэ-баир, культурах шэпхъэ иним итэу зэрэштигъагъэр, уилофшэ-гүнэгъутми, уиньбдэгъутми шыпкъэгъэ-зэфагъэ ыкъи шъхъэ-клафэ зэрэхэлтигъагъэр, къыткэ-хъухэрэ ныбжыкъиэхэр шэнныгъэм фэшгъээнхэмкіе фэлэкъы-рэр зеришагъагъэр, ишулаагъэ зэрэгнэнчъэр ашыкъэгъэтхыгъ. Щэші Казбек Хыисэ ыкъор (ышыагъэм), къызыыхъугъэр мэзаем и 18-м ильэс 80 хъүштэгъэ. Казбек ильэгъо-гъогу дахэ адигэ лъепкъимкіе, лэууххэмкіе гъозэнэфэу Ѣытышт, лэшэгъэлэгъум ицыфышхуагъ, ыгү зэуухыгъагъ.

**Я 4 – 5-рэ нэкүбгъохэр
зыгъэхъазырыгъэр
МАМЫРЫКЬО Нуриет.**

